

УДК 94:341.382(438+560)“1569/1619”

Григор'єва Тетяна

### МИРНІ УГОДИ МІЖ РІЧЧЮ ПОСПОЛИТОЮ ТА ОСМАНСЬКОЮ ІМПЕРІЄЮ ПРОТЯГОМ 1569–1619 РОКІВ: ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ФАКТОРИ ВЗАЄМИН

Статтю присвячено аналізу мирних угод між Річчю Посполитою та Османською імперією з 1569 по 1619 р. Пояснено роль різних інструментів формального регулювання міждержавних взаємин, проінтерпретовано значення окремих нових пунктів у текстах договорів і пояснено загальний контекст таких нововведень.

**Ключові слова:** дипломатія, агднаме, мир, протокол декларації.

У 1569 р. королівство Польське та Велике князівство Литовське уклали Люблінську унію та створили нову державу – Річ Посполиту. Цим самим не лише відкрилася нова сторінка в історії трьох країн – Польщі, Литви та України, але й змінився загальний розклад сил у цілому центрально-європейському регіоні, в тому числі у відносинах із державами мусульманського Сходу. Зокрема, з одного боку, новостворена Річ Посполита успадкувала від Великого князівства Литовського конфлікти з васальним Османській імперії Кримським ханатом, а з другого – суперництво між Польщею та тією-таки Османською імперією за протекцію над Молдавією та Волощиною. Окрім того, не слід забувати й про інший важливий фактор – династичний, а саме, утвердження в 1587 р. на престолі Речі Посполитої королів шведської династії Ваза, що призвело до зближення із Габсбургами та, як наслідок, до відчутного охолодження взаємин із Османською імперією. В цій статті ми розглянемо, в який спосіб утворення Речі Посполитої разом з усіма перерахованими зовнішньополітичними наслідками відбилося на текстах договорів між нею та Османською імперією до Хотинської війни (1620–1621), яка запровадила новий вимір у взаєминах між двома державами.

Формально відносини між Річчю Посполитою та Османською імперією регулювалися чотирма видами документів – тимчасовими перемірними угодами типу *темессюк* [temessük]; постійними мирними угодами – султанськими *агднаме* [‘ahdname]; протоколами демаркацій –

*сінурнаме* [sinurname] та королівськими ратифікаціями.

Документи типу темессюк укладалися воєначальниками обох сторін у випадку конфлікту. Вони мали чинність лише до моменту надання агднаме, а тимчасовий характер їхньої дії підкреслювала османська традиція знищення цих документів у присутності іноземних послів [9, с. 55]. В окреслених хронологічних рамках у 1595 р. першу угоду такого типу було укладено між великим коронним гетьманом Яном Замойським та османським воєначальником Агмедбеєм, а також у 1617 р. між польним гетьманом Станіславом Жулкевським та очаківським бейлербеєм Іскандером-пашею в 1617 р. Перша ж спроба провести демаркацію датується 1542 р., що, однак, так і не увінчалось підписанням демаркаційного протоколу [2, с. 104–105], а наступна спроба розмежування сталася аж у 1633 р. [3, с. 302–326].

Основним же документом, що регулював відносини між двома державами, було *агднаме* [‘ahdname]. Як форма, так і сутність цього документа кількарізово змінювалися під впливом різних політичних і правових традицій, а також залежно від сили чи слабкості Османської імперії в конкретний період часу [15, с. 252–255]. Згідно з ісламською правничою термінологією, документи типу *агд* [‘ahd] (клятва, обіцянка, договір) [9, с. 3] у взаєминах Османської імперії з християнськими державами мали два різновиди – ‘ahd ad-dhimma – «договір про протекцію» та muvāda’a – «договір про тимчасове мирне

співіснування». Натомість угода з мусульманським або немусульманським суверенним володарем носила назву 'ahdname-i hümayūn (імперський привілей миру) [11, с. 482]. Іншими словами, угоди султана з суверенними володарями оформлювались у вигляді *агднаме*, але не кожне *агднаме* було угодою султана з суверенним володарем у звичному сенсі поняття. Крім того, існувала помітна різниця між одностороннім тоном *агднаме*, сутність яких зводилася до торгових домовленостей, що надавалися Англії, Франції, Нідерландам, і політичними угодами з сусідніми державами, такими як Угорщина, Річ Посполита, Габсбурзька монархія, Венеція, де можна побачити опис взаємних зобов'язань сторін [12, с. 719–730].

*Агднаме* розуміли як мир, наданий або на певну кількість років, або до часу зміни на престолі султана чи правителя-адресата («вічний мир»). У першому випадку практика тяжіла до вимог мусульманського права, яке не передбачало тривалого миру з немусульманськими державами, у другому – слідувала середньовічній традиції, згідно з якою документи втрачали чинність після смерті того, хто їх уклав [11, с. 244]. Умовою для одержання немусульманським правителем «вічного миру» була сплата данини [11, с. 130–132], а також дотримання низки політичних вимог, якот: не перешкоджати зовнішній політиці Порту, тобто «бути другом її друзям і ворогом – ворогам», принагідно брати участь у кампаніях, очолюваних султаном, і постачати необхідну інформацію про сусідні християнські держави [7, с. 219–221]. Для прикладу, Дубровник, Молдавія і Волощина, які сплачували данину султанові, одержували «вічний мир» уже в XV ст.

До 1533 р. польським дипломатам надавали *агднаме* терміном на один, два, три і п'ять років, а починаючи з 1533 р. – «вічний мир». Причому, за спостереженням польського дослідника Даріуша Колодзейчика, параграф, у якому затверджується зобов'язання Речі Посполитої сплачувати «упоминки» (*virgüler*) османському васалу – кримському ханові – з'являється саме в *агднаме* 1533 р., і з того часу в усіх наступних документах. Таким чином сплата *virgüler* Річчю Посполитою могла слугувати правовим обґрунтуванням для надання *агднаме* у форматі «вічного миру» [9, с. 125–136].

Після одержання *агднаме* король відсилав до султана посла з підтвердженням (ратифікацією), що завершувало процедуру укладення договору. Ратифікація була суто європейською практикою, згідно з якою договір вважався недійсним до моменту письмового затвердження монархом та (у низці країн, до яких належала і Річ Посполита) – парламентом. На думку Д. Ко-

лодзейчика, саме доставка ратифікаційного акта до Стамбула слугувала індикатором взаємних зобов'язань у відносинах між Річчю Посполитою та Османською імперією. Дослідник звертає увагу на зміни в процедурі ратифікації документа у XVII ст. порівняно з попередніми часами. Коли в XVI ст. королівське підтвердження не було дослівним перекладом османської версії, і навіть на заключній стадії процедури поновлення миру польська сторона намагалася змінити деякі статті, то у XVII ст. ратифікаційний акт – це вже точна копія османського документа. Більше того, у другій половині XVII ст. й аж до укладення Карловацького миру (1699) ратифікації взагалі зникають із процедури, що символічно демонструє непотрібність підтвердження «дарованого» султаном миру.

Утім слід зазначити, що вважати наведену вище схему абсолютно статичною буде суттєвим спрощенням. Зокрема у 1564 р. син султана Сулеймана Селім підтвердив мир Речі Посполитій ще за життя батька і до власного утвердження на престолі. На практиці також подекуди траплялося, що посол віз до османської столиці кілька версій попереднього договору, а також кілька варіантів уже готових королівських підтверджень [9, с. 119–120]. Разом з тим ще на початку XX ст. польський історик Владислав Конопчинський звернув увагу на той факт, що, незважаючи на те, що теоретично всі підтверджені королем мирні договори мали бути ратифіковані сеймом, на практиці це залежало від внутрішньополітичної ситуації в державі. На підтвердження своїх слів він указує, що у *Volumina Legum* бракує згадок про Деулінське перемир'я з Москвою (1618), Хотинський мир (1621–1624), Поляновський мир (1634), договори з Москвою 1670, 1673 та 1678 рр. [10, с. 8–9].

Розгляньмо змістові зміни, які спостерігаємо в зазначених групах документів з 1533 по 1619 р. Починаючи з надання першого *агднаме* у форматі «вічного миру» (1533), можна помітити, що їхній зміст залишався досить стабільним, охоплюючи пункти про:

- взаємний ненапад;
- безпеку послів та їхнього майна;
- право королівських агентів викуповувати полонених, якщо вони не перейшли в іслам; у випадках, коли ці особи потрапили в полон уже після надання *агднаме*, їх мали відпускати безоплатно;
- покарання винуватців, що вчинили напад на територію іншої сторони; при цьому скарги на шкоди, завдані до надання *агднаме*, розгляду не підлягали;
- ненапад татар на володіння польського короля, доки той сплачує кримському ханові установлену плату [ '*adetler*' ];

- поширення мирної угоди на господарів князівств Молдавія і Волощина та на їхніх підданих;
- видачу втікачів з Молдавії до Польського королівства (згодом Речі Посполитої) на вимогу османської сторони;
- покарання грабіжників та розбійників, які завдали шкоди підданам котроїсь зі сторін;
- умову, що беї санджаків Силістрія і Аккерман не повинні дозволяти перетинати Дністер у напрямку польського кордону нікому, крім послів султана (слуг його палацу) і купців;
- неприпустимість затримання чи ув'язнення осіб, які не мають якоїсь провини чи боргу;
- дозвіл на випас худоби на річпосполитських територіях лише за умови повідомлення місцевим урядникам і сплати відповідного податку. Якщо цієї умови дотримано, але худобу втрачено, пастухи мають право вимагати її повернення;
- у випадку воєнних кампаній султанські чавуші, сіпаги та яничари не мають відбирати у купців коней;
- регулюючі пункти щодо торгівлі, а саме:
  - 1) право взаємної торгівлі за умови сплати мита і податків згідно з «традицією і законами»;
  - 2) право річпосполитських купців прибувати на територію Османської імперії сушею і морем, продавати і купувати;
  - 3) гарантію безпеки життя і власності купців: у випадках, коли польський купець помер на території Османської імперії, його власність належало передавати спадкоємцям; якщо боржник підданого султана повернувся до Польщі і на нього надійшла скарга від того, хто дав у борг, місцевий суддя мав забезпечити повернення боргу;
  - 4) порядок судового розгляду суперечок щодо торгових угод: договори, укладені на території Османської імперії, розглядаються лише за умови запису угоди до реєстру місцевого кадія [*sicillat*] або за наявності сертифіката, виданого кадієм [*hüccet*]; так само угоди, укладені на території Польщі, мають бути зареєстровані в її посадовців [9, с. 230–231].

В *агдаме* 1577 р. було додано ще кілька пунктів. Перший: султан не має втручатись у справи провінцій, належних на даний момент королю, а також тих, які він у майбутньому відвоює у Московії та інших немусульманських держав.

Наступні пункти містили додаткові торгові регулювання: обидві сторони не стягуватимуть надмірного мита і податків з купців; зокрема в Бурсі польські купці сплачуватимуть мито «згідно з давніми звичаями»; вірменські й інші купці, піддані короля, які хочуть торгувати в Молдавії та інших землях, підвладних султа-

ну, мають їздити з традиційними гостинцями; купців не можна затримувати за борги інших купців. Крім того, двічі було повторено пункти, що купецькі коні не можуть бути конфісковані під час воєнних кампаній султана, а також про право викупу полонених, які не перейшли в іслам [9, с. 269–278].

Як можемо побачити, порівняно з попереднім, цей текст можна визнати достатньо вигідним для Речі Посполитої. По-перше, султан зобов'язувався не втручатись у справи провінцій, належних королю: пункт, очевидно, був пов'язаний із так і не завершеною демаркацією 1542 р., без якої кордони між двома державами залишалися достатньо розмитими. Згадаймо, що у 1542 р. основні суперечки точилися навколо того, чи демаркаційною лінією буде визнано р. Кодиму – як наполягала литовська сторона, чи північнішу р. Саврань – як вважала за доцільне османська. Оскільки демаркацію не було завершено, то територія між Кодимою і Савранню залишалася спірною. Втім такі авторитетні дослідники, як Г. Боряк і М. Крикун, вважають, що насправді межею було визнано Саврань, хоча це так і не було закріплено у відповідних документах [2, с. 104–105]. Згадка у договорі провінцій, «які король в майбутньому відвоює у Москві», означала те, що султан підтримує Річ Посполиту в Лівонській війні (1558–1583), в якій польсько-литовське військо демонструвало значні успіхи, взявши Полоцьк і Смоленськ.

Очевидно, доброзичливе ставлення Високої Порти не в останню чергу було зумовлене тією обставиною, що наприкінці 1575 р. королем Речі Посполитої було обрано трансильванського князя Стефана Баторія, сина князя Стефана VIII Баторія (1477–1534), одного з найактивніших членів коаліції угорських магнатів, яка свого часу підтримала кандидатом на угорську корону Яноша Запольяї (1487–1540) – основного суперника Фердинанда I Габсбурга (1503–1564). Незважаючи на те, що у 1568 р. між Габсбургами й Османами укладено мир, було очевидно, що поновлення війни за Угорщину – лише справа часу. Тому виразно антигабсбурзька позиція Стефана Баторія справляла позитивний вплив на його стосунки з Портою.

Підтримуючи на престол Речі Посполитої наступного протестантського кандидата – Зигмунта III Вазу (1587–1632), Порта розраховувала, що той так само не підтримуватиме Габсбургів. Однак конфлікт короля Зигмунта III із канцлером і великим коронним гетьманом Яном Замойським, який доти був чи не найвпливовішою особою в державі й дотримувався виразного антигабсбурзького курсу, становив одну з причин різкої зміни зовнішньої політики на прогабсбурзьку, що призвело до охолодження

взаємин з Османською імперією. У 1591 р. королю було надіслане традиційне *агднаме* (яке вперше містить згадку про козаків, уточнюючи, що з боку короля ніхто не має чинити шкоди володінням султана – ні його урядники, ні козацькі загони, ні інші підвладні [9, с. 284–293]), але вже через чотири роки вибухнув перший серйозний конфлікт, пов'язаний із боротьбою за вплив у Молдавії та Волощині та, зокрема, – за збереження трону молдавського господаря за Єремією Могилою, пов'язаного родинними зв'язками з найбільшими магнатськими родами Польщі.

22 жовтня 1595 р. між коронним гетьманом Яном Замоїським та османським воєначальником Алібеєм було укладено тимчасову мирну угоду [6, с. 242–250] на таких умовах:

- на прохання короля визнати Єремію Могилу господарем Молдавії, причому господар, як і раніше, мав сплачувати данину султанові й кримському хану;
- турецьким і татарським військам не входити у Молдавію і Річ Посполиту;
- господарю надати можливість тримати власне військо для захисту від неприятелів;
- за послами Речі Посполитої визнати право вільного проїзду до Османської імперії, а для їхньої безпеки назустріч їм султан висилатиме чавуша [9, с. 298–299].

Однак *агднаме* 1597 р., яке теоретично мусило б урахувати пункти домовленостей під Цецорою, повторило всі пункти *агднаме* 1591 р. [9, с. 303–312]. У 1598 р. у новій версії документа, наданого на прохання короля, з усіх умов угоди під Цецорою до тексту було включено лише пункт про підтвердження титулу молдавського господаря для Єремії Могили, а також один новий пункт – султан погоджувався визнати за королем Речі Посполитої фортеці Кошице, Хуст і Мукачево, якщо король встигне завоювати їх раніше, ніж султан [9, с. 312–323]. Останній пункт можна було вважати суттєвим, хоч і сумнівним здобутком: Порта визнавала право Зигмунта III на три угорські фортеці, які перебували в руках Польщі ще за часів короля Владислава III Варненчика (1434–1444), який володів одночасно польською й угорською коронами. Станом на 1597 р. всі три фортеці розташовувалися на території Верхньої («королівської»), а не Нижньої (османської) Угорщини. В умовах Довгої війни (1593–1606) між Османами та Габсбургами виходило, що Османи заохочують Річ Посполиту покинути габсбурзький політичний табір і піти війною на Габсбургів. Зрозуміло також, що Річ Посполита жодним чином не була зацікавлена в розголошенні змісту цього договору, що якоюсь мірою гарантувало Стамбулу її нейтралітет.

Слід зазначити, що зберегти пункт про три фортеці в подальших *агднаме* не вдалося, хоча це значилося серед завдань наступного великого

посла Адама Стадницького (1606 р.): «[оскільки] польські королі бували угорськими [королями], і угорські – польськими, то деякі коронні фортеці залишилися за Угорщиною, а саме Хуст, Мукачево, Кошице і друга половина Списької землі, що все належить до Корони, тож нехай імператор заборонив своїм воєначальникам підходити під ці фортеці і далі до наших кордонів, щоб не призводити до обопільних ускладнень» [1]. Утім, *агднаме* 1607 р. не містило згадок про три зазначені фортеці, зате включало додаткові регулювання, дотичні купців, а зокрема, підтвердження права річпосполитських купців торгувати в Бурсі та Едірне; визначення способу, в який належало оформлювати займи; підтвердження, що у випадку сплати купцями мита і зборів у Стамбулі від них не мають вимагати сплати мита в інших містах, та умову, відповідно до якої, за згоди Османської імперії, кримський хан мав виступати проти ворогів Речі Посполитої, якщо остання попросить про допомогу [9, с. 329–344].

Натомість суттєві зміни можемо спостерігати після конфлікту в 1617 р., пов'язані з активізацією козацьких походів на османські території. На найвищому рівні сторони начебто не визнавали існування конфлікту: на підтвердження можемо згадати, що у 1617 р. султан Агмед I у листі до Зигмунта III чітко зазначав, що похід воєначальника Іскандер-паші до польського кордону жодним чином не спрямований проти Речі Посполитої, а лише проти козацьких нападів на землі, підвладні султану [4, с. 252–254]. Більше того, у 1617 р. великий коронний гетьман Станіслав Жулкевський у відповідь на лист великого візира, який повідомляв, що потреби виправляти військо для покарання козаків уже немає, бо це зробить Іскандер-паша, писав, що буде добре, якщо Іскандер-паша викорених козаків, убезпечивши в такий спосіб Очаків і ціле морське узбережжя [13, с. 254–255, 259]. Зрозуміло, що такий спосіб листування диктувався винятково дипломатичною гречністю, але він сигналізує про небажання сторін формально визнавати існування конфлікту.

Разом з тим угода про перемир'я під Бушею (Яругою), укладена 23 вересня 1617 р., вперше ставила в центр договору «козацьке питання». З цього часу його включатимуть у всі наступні *агднаме* протягом XVII ст. Отже, основною умовою збереження миру було визначено таке: «Аби козацьке розбійництво не виходило з Дніпра на Чорне море і в землях, що знаходяться під найяснішим імператором, не чинило жодних шкод, і взагалі аби було винищене якимось способом, щоб більше ні від нас, ні від козаків не діялось жодних шкод, і щоб уже на майбутнє імператорському флоту не було потреби виходити на Чорне море» [9, с. 345–347]. Іншими пунктами

значилося: сплата татарам звичних «упоминків», а ті, своєю чергою, мали не наїжджати на територію, підвладні королю; збереження королем миру з Трансильванією як васалом Османської імперії, а також невтручання у справи Волощини та Молдавії, у тому числі відмова в допомозі військом чи грошима будь-кому іншому. Всі ці пункти було додано до традиційних у текст *агдname*, яке одержав великий посол Пьотр Ожга у 1619 р. [9, с. 354–362], і наприкінці року в повному обсязі підтверджено королівською ратифікацією [9, с. 369–375].

Таким чином у переддень Хотинської війни взаємини між Річчю Посполитою та Османською імперією регулювалися *агдname*, що було надане султаном Османом II королю Зигмунту III у 1619 р. Зміст документа в цілому збігався зі змістом першого *агдname* у форматі «вічного миру», наданого у 1533 р., однак у центр уваги тепер було поставлено мирну поведінку Запорозької Січі й Кримського ханату. Крім того, звичне поширення дії мирної угоди на Крим, Волощину і Молдавію доповнювалося Трансильванським князівством. Це означало, що, по-перше, як Річ Посполита, так і Османська імперія визнали позицію Запорозької Січі визначальним фактором

збереження миру між ними. По-друге, включивши в текст мирної угоди Трансильванію, Османам удалося на договірному рівні зобов'язати Річ Посполиту до нейтралітету в конфлікті за землі корони Св. Іштвана. Як відомо, саме в 1619 р. трансильванський князь Бетлен Габор здійснив успішний наступ на землі Верхньої Угорщини і восени того ж року розпочав облогу Відня. В контексті договору між Річчю Посполитою та Османською імперією, укладеного в 1619 р., стає зрозуміло, чому опосередкована допомога Габсбургам з боку Речі Посполитої, коли диверсія легкої нерегулярної кінноти – «лісовиків» у Трансильванію змусила Габора зняти облогу, послужила формальним приводом для початку Хотинської війни.

Узагальнюючи, можемо помітити, що з часу виникнення Речі Посполитої саме династичний фактор відіграв найвідчутнішу роль у формуванні тону її відносин з Османською імперією. Саме з часу утвердження на польському престолі представника династії Ваза – Зигмунта III – бачимо відчутну зміну в цих відносинах, тоді як мирні угоди послідовно демонстрували бажання Високої Порти нейтралізувати прогабсбурзьку зовнішню політику нового короля.

1. Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie – Archiwum Koronne Warszawskie – Dział Turecki. – T. 288. – Nr. 533.
2. Крикун М. Адміністративно-територіальний устрій Правобережної України в 15–18 ст. : кордони воєводства у світли джерел / Микола Крикун. – К. : [Б. м.], 1993. – 184 с.
3. Крикун М. Брацлавське воєводство у XVI–XVIII століттях: статті і матеріали / Микола Крикун. – Львів : Вид-во Українського католицького університету, 2008. – 411 с.
4. Katalog dokumentów tureckich do dziejów Polski i krajów ościennych w latach 1455–1672 / [wyd. Z. Abrahamowicz]. – Warszawa, 1959. – Cz. 1. – 361 s.
5. Historia Dyplomacji Polskiej / [Z. Wójcik, J. Gierowski, J. Michalski, H. Wisner]; red. Z. Wójcik. – Warszawa, 1982. – T. 2. – 620 s.
6. Jasnowski J. Dwie relacje z wyprawy Zamoyskiego pod Cecorę w r. 1595 / Jan Jasnowski // Przegląd Historyczno-Wojskowy. – 1938. – T. 10. – Z. 2. – S. 240–250.
7. Khadduri M. War and peace in the law of Islam / Majid Khadduri. – The Hopkins Press, 1955. – 321 p.
8. Kołodziejczyk D. La Res Publica polono-lituanienne était-elle le vassal de l'Empire Ottoman? / Dariusz Kołodziejczyk // Studies in oriental art and culture in honour of Professor Tadeusz Majda / [ed. Anna Parzymies]. – Warszawa, 2006. – S. 125–136.
9. Kołodziejczyk D. Ottoman-Polish diplomatic relations (15th–18th centuries). An annotated edition of 'ahdnames and other documents / Dariusz Kołodziejczyk. – Leiden ; Boston ; Köln, 2000. – 812 p. – (The Ottoman Empire and its heritage. Politics, society and economy / [ed. by Suraiya Faroqhi and Halil Inalcik]; vol. 18).
10. Konopczyński W. Traktaty międzynarodowe dawnej Rzeczypospolitej / W. Konopczyński // Przegląd dyplomatyczny. – Warszawa, 1920. – R. 2. – Nr. 1–2. – S. 6–23.
11. Panaite V. The Ottoman law of war and peace. The Ottoman empire and tribute payers / Viorel Panaite. – N. Y. : Columbia University Press, 2000. – 561 s.
12. Papp S. Christian vassals on the northwest border of the Ottoman Empire / Sandor Papp // The Turks [ed. H. C. Güzel, C. C. Oguz, O. Karatay]. – Vol. 3. – The Ottomans. – Ankara, 2002. – P. 719–730.
13. Pisma Stanisława Żółkiewskiego / [zebr. A. Bielowski]. – Lwów, 1861. – 628 s.
14. Prochaska A. Hetman Stanisław Żółkiewski / Antoni Prochaska. – Warszawa, 1927. – 419 s.
15. Theunissen H. P. A. Ottoman-Venetian diplomacy : the 'ahdnames. The historical background and the development of category of political-commercial instruments together with an annotated edition of corpus of relevant documents / Hans Peter Alexander Theunissen. – PhD Dissertation. – University of Utrecht, 1991. – 255 p.

T. Grygorieva

## PEACE TREATIES BETWEEN THE POLISH-LITHUANIAN COMMONWEALTH AND THE OTTOMAN EMPIRE IN 1569–1619: MAJOR POINTS AND FACTORS OF KEEPING PEACE

*The article is devoted to the analysis of the peace treaties between the Polish-Lithuanian Commonwealth and the Ottoman Empire between the years 1569 and 1619. It explains the role of various instruments for regulating relationship between the parties, interprets importance of particular new paragraphs and defines the general context of such innovations.*

**Keywords:** *diplomacy, 'ahdname, ratification.*